

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**ЕЛБАСЫНЫҢ «ТӘУЕЛСІЗДІК ТОЛҒАУЫ» ЕҢБЕГІН ЖАЛПЫ БІЛІМ
БЕРЕТІН ОҚУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЖАС ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЕСКЕРЕ
ОТЫРЫП ОҚЫТУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ**

**МЕТОДИЧЕСКОЕ РУКОВОДСТВО
ПО ИЗУЧЕНИЮ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА
«СЛОВО О НЕЗАВИСИМОСТИ» В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ С УЧЕТОМ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И
ВОЗРАСТНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ**

Астана
2015

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2015 жылғы 18 мамырдағы № 4 хаттамасы)

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 4 от 18 мая 2015 года)

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту бойынша әдістемелік нұсқау. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 11 б.

Методическое руководство по изучению произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2015. – 9 с.

Оқу құралында Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту бойынша әдістемелік ұсыныстар дайындалған.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқыту негізінде оқушылардың азаматтығы мен патриотизмін қалыптастыру мәселелеріне ерекше көңіл бөлінген.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелері оқушыларының психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып зерделеудің тиімді формалары мен әдістері ашылған.

Әдістемелік ұсыныстар педагогикалық және ата-аналар қауымдастығына арналған.

В данном пособии разработаны методические рекомендации по изучению произведения Главы государства Н.А. Назарбаева «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся.

Особое внимание уделяется проблемам формирования гражданственности и патриотизма учащихся на основе изучения произведения Главы государства «Слово о независимости».

Раскрыты эффективные формы и методы изучения произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся.

Методические рекомендации предназначены для педагогической и родительской общественности.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2015

© Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина, 2015

Кіріспе

Қазақстандық экономиканың өсу қарқынына белгілі бір дәрежеде ықпал еткен әлемдік дағдарыс оның қарыштап дамуына тосқауыл бола алмады. Бұған Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың көреген де салиқалы саясатының арқасында қол жетіп отыр.

Қазақстанның білім беру жүйесі өз дамуының түбегейлі жаңа кезеңіне өтті. Біздің елімізде әлеуметтік және экономикалық өзгерістермен қатар жаңа адамды қалыптастыру процесі бір мезгілде белсенді түрде жүріп жатыр.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев өз жолдауларында оқыту процесінің тәрбиелік компонентін күшейтуге көп көңіл бөліп отырады, «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауында бала тәрбиелеу – болашаққа ең үлкен инвестиция екенін ерекше атап көрсеткен. Ұлттық және әлемдік білім беру жүйесінің ең үздік дәстүрлерімен тәрбиеленген ұрпақ қуатты мемлекет, дамыған экономика және жалпыға ортақ еңбек мүмкіндіктерін құруға қабілетті.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың біздің балаларымыз дұрыс менмендігі, ынтымақтастық пен мәдениетаралық өзара әрекеттестікке қабілеті, өзінің және елінің тағдыры үшін жауапкершілік сезімі бар жан-жақты дамыған тұлға болуы тиіс деген сөзі жас ұрпақты тәрбиелеу саласындағы Қазақстанның мемлекеттік саясатының мәнін құрайды.

Біздің Тәуелсіздігіміз Ұлт Көшбасшысының ішкі және сыртқы саясатында жүзеге асқан халықтық кемеңгерліктің, халқымыздың достығы мен Ұлы бірлігінің, оның қонақжайлығы мен кеңпейілдігінің, оның бірегей тарихы мен көпұлтты мәдениетінің мығым іргетасына орнатылған. Еліміздің жастары осы қарапайым және түсінікті шындықты терең игеруі тиіс. «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін орта мектептің жоғары сынып оқушылары, жоғары оқу орындары студенттері міндетті түрде оқуы тиіс.

Осыған байланысты берілген құралдың мақсаты – жалпы білім беретін оқу мекемелерінде Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» шығармасын зерделеуде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту бойынша әдістемелік ұсыныстар дайындау.

1 Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту негізінде азаматтықты және патриотизмді қалыптастыру

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту және талдау Қазақстан халқының өз тағдырын және өз болашағын құру мүмкіндігін анықтауда жасаған дұрыс және көрегендік таңдауы халық жаңа Қазақстанды бейбіт жолмен жаңартуда екенін көрсетіп отыр. Тәуелсіздік – көп ғасыр бойы қазақ халқының көксеген арманы, оның мүддесі мен үмітінің жемісі, қазақстандық патриотизмнің нышаны.

Қазақстан Республикасының Конституциясында көрсетілгендей, қазақстандық патриотизм мемлекеттің негізін қалаушы ұстанымдарына жатады. Патриотизм бастаулары өз отбасына, Отанына деген сүйіспеншілікте, ел тарихын терең меңгеруде, оның егемендігі мен өркендеуіне күш салған аға ұрпақтың еңбегін түсіну мен құрметтеуде көрінеді [1].

Нұрсұлтан Әбішұлы патриотизмді әсіресе жастар бойында дамытқан кезде еліміздің өркендей түсетініне баса назар аударды. Біздің жастарымыз ар, борышқа адалдық, парасаттылық, Отанымыздың игілігі жолындағы жасампаздық сияқты жоғары құндылықтарға шынайы беріліп өсуі тиіс. Ұлт көшбасшысының пікірінше, өзіне қатысты талап қоюшылық, қоршаған жандарға қатысты адалдық, өз еліне деген шынайылық – өскелең ұрпақ тәрбиесіндегі негізгі сәттер деп санайды.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Қазақстан халқына Жолдауында «Қазақстан патриотизмінің іргетасы – барлық азаматтардың тең құқылығы және олардың Отан абыройы алдындағы ортақ жауапкершілігі» – деп атап көрсетті.

Жаңа қазақстандық патриотизм барлық қоғамды этностық айырмашылықтарына қарамастан біріктіруге тиіс [2].

Соңғы жылдардағы өскелең ұрпақ тәрбиесімен байланысты үлкен өзгерістер, жаңа проблемалар патриоттық тәрбиенің мәнін, оның қоғамдық өмірдегі орны мен ролін қайта пайымдаумен шарттастырылған. Патриоттық тәрбие республикадағы барлық қызметтің ажырамас бөлігі болып табылады.

Патриот – бұл патриотизммен рухтанған адам. Қандай да бір істің мүддесіне берілген, ол істі шын жүрегімен сүйетін адам.

Азамат – осы мемлекеттің тұрғылықты халқына жататын, оның қорғауында болатын және құқықтар мен міндеттер жиынтығы берілген адам. Қоғамның саналы мүшесі.

Азаматтықты және патриотизмді тәрбиелеу Отанының азаматы – патриотының қасиеттері бар және азаматтық борышын бейбіт және соғыс уақытында ойдағыдай орындауға қабілетті тұлғаны дамытуға бағытталған. «Азаматтық» түсінігі – белгілі нормаларды сақтаудан, мемлекет пен қоғам мүддесіне эмоционалды біржақтылықтан, мемлекет пен қоғам алдындағы парыз және жауапкершілік, мемлекет пен қоғам жағдайында азаматтардың қатар өмір сүру мәдениетінің белгілі бір деңгейі, азаматтық қарым-қатынастар жүйесі, азаматтық міндеттерін орындау қабілеті мен дайындығынан тұратын күрделі,

көпқырлы ұғым. Қоғам тарихында «азаматтар», «азаматтық», «азаматшылық», «патриотизм» түсініктері тығыз байланысады. Әдебиеттерде бұл түсініктер шектелмейтіндіктен, әлеуметтік құбылыстарды түсінуде, негізделген ғылыми тұжырым жасауда объективті қиындықтар туындатады. Тіпті, түрлі энциклопедиялық басылымдарда «азамат» және «азаматтық» түсініктеріне берілген анықтамалардың да айтарлықтай айырмашылығы бар. Сонымен, «азамат» түсінігі «азаматтық» ұғымынан әлдеқайда кеш пайда болған. В. Дальдің Түсіндірме сөздігінде «азамат» ұғымы былай түсіндіріледі: «қала тұрғыны, қалалық, посадтық, қауымның немесе жалпы басқарылатын халықтың мүшесі, халық, жер, мемлекетті құраушы әрбір жан немесе адам. Белгілі қаланың азаматы деп осы қалаға тіркелген көпесті, ұсақ саудагерді немесе цеховойды айтады...». В. Даль «азаматтық» түсінігін «азаматтарға, мемлекетке, халықтық басқаруға және бодандыққа жататындарға» қатысты қолданған [3].

Патриотизм – (грек. *patris* – Отан, атамекен) – Отанына сүйіспеншілік – ғасырлар және мыңжылдықтар бойында нығайған ең күшті сезімдердің бірі.

Біздің ойымызша, Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту негізінде жастарда азаматтық пен патриотизмді қалыптастыру келесі бейнеге жеткізуі мүмкін.

Қазақстанның азаматы, патриоты – бұл:

- мемлекет өмірінде өзінің рөлін түсінетін адам;
- Отанын сүйеді;
- Қазақстанның тарихи өткені және қазіргісін мақтаныш етеді, оның болашағын ойлайды;
- мемлекеттік рәміздерді және халқының дәстүрлерін біледі әрі құрметтейді;
- белсенді азаматтық ұстанымымен ерекшеленеді;
- қоғамдық және саяси оқиғаларға, республика өміріне қызығушылықпен қарайды;
- Қазақстанды және оның мемлекеттік мүддесін қорғауы тиіс;
- қазақ тілін, орыс тілін және әлемдік тілдердің біреуін біледі;
- басқа ұлттар мен діндердің өкілдеріне толеранттықпен және құрметпен қарайды.

Қазақстан Республикасының әрбір азаматы өзін өмір сүретін және еңбек ететін мемлекеттің бір бөлігімін деп сезінген жағдайда ғана «қазақстандық» деген атқа мақтанышпен ие бола алады.

2 Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқытудың формалары және әдістері

Қазақстанның білім беру ұйымдарында атқарылып жатқан инновациялық жұмыстың әдістемесін зерделеу, тәжірибесін талдау негізінде Елбасы еңбегін оқытудың тиімді формалары және әдістері анықталды.

Оқытудың стандартты емес, инновациялық формаларына Елбасының өмірімен және қызметімен байланысты дайындалған спектакльдер, салондар, әдеби кештер, саяхаттар жатады. Сабақты өткізудің стандартты емес формаларын қолдану бірқатар проблемаларды шешуге көмектеседі: тілді, қиялдауды, креативтілікті, ойлау шығармашылығын дамытады, ойлау қызметін белсендіреді және т.б.

Мысалы, әдебиет сабақтарында азаматтық лириканы (А. Құнанбаев, С. Торайғыров, Қ. Аманжолов және т.б.) оқытуда 17 қаңтар 2014 жылғы Президент Жолдауында азаматтық туралы берілген анықтаманы тексеру мүмкіндігі беріледі. Оқушыларға құжаттың осы бөлігінен қазақстандық мемлекеттілік, яғни біздің құқықтарымыз бен еркіндігіміз туралы дәлелдерді таңдап алуды ұсынуға болады. Бұл демократиялық институттар (Қазақстан халқы Ассамблеясы, сөз бостандығы, цензураның жоқтығы, 40 конфессия мен денаминациялардың, 3259 діни бірлестіктердің әрекеті). Барлық осы ережелер Қазақстан Республикасының заңдарымен өмір сүретін әрбір азаматтың тұлғасына қатысты [4]. Қазақ және орыс халықтарының достығы мен ынтымақтастығының символы болған ұлы Абай, Ш. Уәлиханов, Ы. Алтынсарин туралы тақырыптарды оқытуда «Қазақстан қазіргі әлемде» 5-тармағына: ДСҰ кіру, ЕурАзЭС құру, Азия және Таяу Шығыс елдерімен ынтымақтастық және т.б. (2005 жылғы 16 ақпандағы Жолдауы) немесе Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2006 жылғы 1 наурыздағы Қазақстан халқына Жолдауының 7 басымдығына (7.1. Біздің елдеріміз арасындағы ауқымды интеграциялық үдерістер негізінде Ресеймен стратегиялық серіктестік қатынастарын дамыту) назар аудару қажет. 2005 жылғы 16 ақпандағы Жолдаудан алынған: «Қазақстанның әлемде қуатты экономикасы бар әрі халықаралық қоғамдастықтағы тұғыры берік өңірлік держава ретінде қабылданатынын да естен шығармағанымыз абзал»,– деген жолдар сабаққа эпиграф бола алады [5].

Оқушылар қоғамдағы бүгінгі келісімді қазіргі ұстанымдар тұрғысынан түсінеді және рухани тұлғаның маңыздылығын сезіне отырып, біз ұмтылып отырған болашақты көреді. 2007 жылғы 27 ақпандағы Жолдаудың VI тарауы «Қазақстандық патриотизм мен саяси ерік-жігер – жаңа Қазақстанды құрудың аса маңызды факторлары» деп аталады [6]. Педагогтар үшін бұл тараудың маңызы ерекше, себебі осы бөлімнің алғашқы жолдары кез келген сыныптағы алғашқы сабақты осы мәтінді, оның басын жазғызудан, саралау мен талдаудың (берілген сыныптағы оқу материалына сәйкес) бірнеше түрін жүргізуден бастауға үндейді.

Қазақстандық патриотизмді қалыптастыру мақсатында сабақта

«Президенттің 2005 жылғы Жолдауындағы «Жасыл ел» бағдарламасы нені көздейді және жастардың осы іс-шарадағы рөлі қандай?» деген проблемалық сұрақты қоюға болады.

Оқу жылының соңында кез келген сыныптағы қорытынды сабақта «Азамат және оның тұлғасы белсенді субъект ретінде» тақырыбында практикалық жұмысты Жолдаумен (мұғалімнің таңдауы бойынша) тығыз байланыстырып өткізуді ұсынуға болады. «Менің көңілімдегі үй» – осы бірінші кезеңде адамгершілік санаттардан құрылған үйді ойша «салуды» ұсынамыз. Үйдің «іргетасы» – ..., қабырғасы – ..., шатыры – ... және т.б., ал қатарына таңдау сөздері: ар, намыс, құқық, патриотизм, қорқыныш, зерігу, достық, махаббат және т.б.

15-20 минуттан кейін оқушылар өздері салған «үйді», өз үйін талқылай бастайды. Келесі кезең былай болуы мүмкін: Президент Жолдаулары бөлімдерінен алынған «кірпіштерді» пайдаланып «Адамзат үшін үй сал»: құқықтық мәдениет; саяси негіз және тұрақтылық; білім беру және әлеуметтік мәртебе және т.б.

Осындай әдістерді жүргізу тиімділігінің нәтижесін келесі жолдармен бағалауға болады: эксперттік ой-пікір (ата-аналардың); тұлғаның құндылықты аясын талдауға (бағалауға емес) мүмкіндік беретін жасырын сауалнамалар; жас ерекшеліктерін ескере отырып жасалған түрлі тестілеу инструменттері; балалардың өзіндік бағалауды пайымдауы.

Кез келген оқушыда жеке тұлғалық сипаттамаларға (жеке тұлғалық қабілеттер, зияткерлік қызметі, өзіндік бағалау, еңбекқорлық деңгейі және т.б.) ие. Сонымен бірге, оқушылар оқытудың белгілі бір сатысында ортақ қасиеттермен де сипатталады.

Кезеңге бөлудің төмендегі түрін көпшілік мақұлдады: мектепалдыға дейінгі жас (3-5 жас); мектепалды жасы (5-7 жас); кіші мектеп жасы (7-11 жас); жеткіншек жас (11-15 жас); ерте жастық жас (15-18 жас); студенттік жас (17–18 жас – 22–23 жас) (Б.Г. Ананьев бойынша).

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқытуда оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеру қажет.

Мысалы, кіші жастағы мектеп оқушысы ең алдымен оқу қызметіне дайын болуымен сипатталады (оқу қабілетін анықтайтын физиологиялық, психикалық, зияткерлік даму деңгейімен). Бұл – кіші жастағы оқушының оқу мотивациясы негізінде жатқан өзіне жаңа міндеттер алу қабілеті. Орта мектеп жасында оқушы (10-11-ден 14-15 жасқа дейін) өз құрдастарымен қарым-қатынас жасауы анықтаушы рөл атқарады. Бұл кезеңде жасөспірім жақсылық пен жамандық туралы өз түсінігіне сәйкес әрекет етуге тырысады. Ол қарым-қатынастың өктем түріне, яғни оның субъективті күйзелісін және ойын ескермеген ықпалдарға қарсылық білдіреді, және өзіне құрметпен қарауды талап етеді.

Жоғары сынып оқушысы (14-15 жастан 17 жасқа дейінгі ерте жасөспірімдік шақ) негізгі орта мектептен жоғары сыныпқа немесе жаңа білім беру мекемесіне ауысуда жаңа қоғамдық жағдайға енеді. Осы кезеңде

еркіндікке ұмтылумен келісілген шарттастырылған, құндылықты-бағдарлы белсенділік үлкен маңызға ие болады.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқытуда оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеру, тұлғаны оның рухани мәдениет көзқарасы, және әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқуға деген әлеуметтік ойлауы, танымдық қызығушылығы тұрғысынан, әлеуметтік ақпаратты объективті қабылдауға мүмкіндік беретін сыни ойлау тұрғысынан, және әлеуметтік рөлдердегі практикалық қызмет көзқарас тұрғысынан дамытуға назар аудару қажет.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқытуда жүргізілген мониторинг негізінде келесі ұсыныстар беруге болады:

- «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын жүзеге асыру аясында тәрбие жұмысын жандандыру;

- оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда өскелең ұрпақты тарихи тұлғалар үлгілерімен, қазақстандық патриотизм мен халықтың ең жақсы дәстүрлері рухында тәрбиелеу бойынша жұмысты күшейту;

- Тәуелсіз Қазақстанның құндылықтарын сақтауға жан-жақты ықпал ету;

- Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың еңбектерін оқыту бойынша жүйелі түрде семинарлар, дөңгелек үстелдер өткізу.

Адам тұлғасын дамыту – бұл ұзақ уақыт пен еңбекті, педагогтың да, оқушының да көп тер төгуін қажет ететін процесс. Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту осы маңызды іске өзінің салмақты үлесін қосады.

Қорытынды

Бүгінгі Қазақстан – бейбітшілік пен тұрақтылықтың Отаны. Көшпенділердің рухын сақтаған Ұлы дала сан қилы оқиғаны басынан өткізді. Халықтың басына қандай қиындық түссе де, еркіндікті аңсады. Халықтың бұл арманын Ұлт Көшбасшысы, Елбасы Н.Ә. Назарбаев шындыққа айналдырды. Оның қайраткерлігі – патриотизмнің, еңбек сүйгіштік пен халыққа қалтқысыз қызмет етудің үлгісі болып табылады.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқытудың жастар бойында азаматтық пен патриотизмді қалыптастырудағы маңызы зор.

Әдістемелік құралда атап көрсетілген жұмыстардың әдістері мен формаларын пайдалану, тәрбие ортасын құру Президенттің еңбектері негізінде оқушылардың өзара тұлғааралық қарым-қатынас жасауына, олардың адамгершілік-рухани құндылықтарды жүзеге асыру мотивациясын көрсетуіне, өзінің және өзге адамдар жасаған қылықтардың адамгершілік тұстарын талдауына көмектеседі.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқытуда оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеру, тұлғаны оның рухани мәдениет көзқарасы, және әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқуға деген әлеуметтік ойлауы, танымдық қызығушылығы тұрғысынан, әлеуметтік ақпаратты объективті қабылдауға мүмкіндік беретін сыни ойлау тұрғысынан, және әлеуметтік рөлдердегі практикалық қызмет көзқарас тұрғысынан дамытуға назар аудару қажет.

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқытуда жүргізілген мониторинг негізінде келесі ұсыныстар беруге болады:

- «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын жүзеге асыру аясында тәрбие жұмысын жандандыру;

- оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда өскелең ұрпақты тарихи тұлғалар үлгілерімен, қазақстандық патриотизм мен халықтың ең жақсы дәстүрлері рухында тәрбиелеу бойынша жұмысты күшейту;

- Тәуелсіз Қазақстанның құндылықтарын сақтауға жан-жақты ықпал ету;

- Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың еңбектерін оқыту бойынша жүйелі түрде семинарлар, дөңгелек үстелдер өткізу.

Адам тұлғасын дамыту – бұл ұзақ уақыт пен еңбекті, педагогтың да, оқушының да көп тер төгуін қажет ететін процесс. Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту сияқты маңызды іске де өздерінің салмақты үлесін қосты.

Әдебиет

1 Қазақстан Республикасының Конституциясы. – Астана, 1995 ж.

2 Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» – Астана, 2012 // Егемен Қазақстан. – 14 желтоқсан 2012 жыл.

3 Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. - Спб., 1863-1866.

4 Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың «Қазақстан жолы - 2050: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауы. Ресми мәтін. – Астана, 17 қаңтар, 2014.

5 Бахтина О.Б. Самопознание как основа нравственно-духовного воспитания в национальной системе образования Республики Казахстан // Теория и практика образования в современном мире. Материалы III междунар. науч. конф. г. Санкт-Петербург, май 2013 г. - СПб.: Реноме, 2013. - С. 81-83.

6 Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Ресми мәтін. – Астана, 2007 // Егемен Қазақстан. – 28 ақпан 2007 жыл.

7 Елбасының Қазақстан халқына Жолдауы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол». Ресми мәтін. – Астана, 2014 // Егемен Қазақстан. – 11 қараша 2014 жыл.

8 Қазақстан Республикасының Туелсіздігі күніне орайлатырылған салтанатты жиындағы Елбасымыз Н. Назарбаевтың сөйлеген сөзі. – Астана, 15 желтоқсан 2014 жыл.

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1 Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін оқыту негізінде азаматтықты және патриотизмді қалыптастыру.....	4
2 Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқытудың формалары және әдістері.....	6
Қорытынды.....	9
Әдебиет.....	10

Введение

Мировой экономической кризис, в определенной степени повлиявший на темпы роста казахстанской экономики, не остановил ее поступательного роста. И в этом заслуга дальновидной политики, проводимой главой нашего государства Н.А. Назарбаевым.

Система образования Казахстана вступила в принципиально новый этап своего развития. В нашей стране одновременно с социальными и экономическими преобразованиями идет активный процесс формирования нового человека. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в своих посланиях акцентирует внимание на усилении воспитательного компонента процесса обучения. В частности, в Послании Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева «Стратегия Казахстан -2050: новый политический курс состоявшегося государства» особо отмечено, что воспитание детей – это огромные инвестиции в будущее. Поколение, воспитанное на лучших традициях национальной и мировой образовательной системы образования, способно создать сильное государство, развитую экономику и возможности для всеобщего труда.

Слова Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева о том, что наши дети должны быть всесторонне развитыми, со здоровыми амбициями, способными к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию, обладающими чувством ответственности за себя и судьбу страны составляют суть государственной политики Казахстана в сфере воспитания молодого поколения.

Наша Независимость основана на прочном фундаменте народной мудрости, воплощенной во внутренней и внешней политике нашего Лидера Нации, дружбе и Великом единстве нашего народа, его гостеприимстве и великодушии, его уникальной истории и полиэтничной культуре. Молодежь нашей страны должна глубоко усвоить эти простые и понятные истины. «Слово о Независимости» обязательно должно изучаться в старших классах средних школ, студентами высших учебных заведений.

В связи с этим цель данного пособия – разработать методическое руководство по изучению произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся.

1 Формирование гражданственности и патриотизма на основе изучения произведения Главы государства «Слово о независимости»

Изучение и анализ произведения Главы государства «Слово о независимости» показывают, что историческая сила выбора, сделанного народом Казахстана, в определении своей судьбы и возможности строить своё будущее самим – правильна, дальновидна, – народ мирно созидает новый Казахстан. Независимость – сбывшаяся многовековая мечта казахского народа, плод его чаяний и надежд, символ гордости казахстанского патриотизма.

В Конституции Республики Казахстан отмечено, что казахстанский патриотизм относится к основополагающим принципам государства. Истоки патриотизма – в любви к семье, родине, в глубоком знании истории страны, в понимании и уважении деятельности тех поколений, усилиями которых обеспечивались ее независимость и процветание [1].

Н.А. Назарбаев подчёркивает, что страна будет процветать, если патриотизм развивать в особенности у молодежи. Наша молодежь должна расти приверженной таким высоким ценностям, как честь, верность долгу, порядочность, созидание во имя процветания нашей Родины. Ключевыми моментами в воспитании подрастающего поколения Лидер Нации считает требовательность в отношении к себе, честность в отношении к окружающим, верность в отношении страны.

В Послании Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050» – новый политический курс состоявшегося государства» отмечается, что «Фундамент казахстанского патриотизма – это равноправие всех граждан и их общая ответственность за честь Родины.

Новый казахстанский патриотизм – это то, что должно объединять все общество, вне этнических различий [2].

Огромные изменения, происшедшие в последние годы, новые проблемы, связанные с воспитанием подрастающего поколения, обусловлено переосмыслением сущности патриотического воспитания, его места и роли в общественной жизни. Патриотическое воспитание выступает неотъемлемой частью всей деятельности в Республике.

Патриот – это человек, одушевленный патриотизмом. Человек, преданный интересам какого-нибудь дела, горячо любящий что-нибудь.

Гражданин – лицо, принадлежащее к постоянному населению данного государства, пользующееся его защитой и наделенное совокупностью прав и обязанностей. Сознательный член общества.

Воспитание гражданственности и патриотизма направлено на развитие личности, обладающей качествами гражданина – патриота Родины и способной успешно выполнять гражданские обязанности в мирное и военное время. Понятие «гражданственность» – сложная, многогранная категория, включающая соблюдение определенных норм, эмоциональную пристрастность к интересам государства и общества, долг и ответственность перед государством и гражданами, определенный уровень культуры общежития

граждан в условиях государства и общества, систему гражданских отношений, способность и готовность выполнять гражданские обязанности. В истории общества тесно переплетаются понятия «граждане», «гражданство», «гражданственность», «патриотизм». В литературе не разграничиваются данные понятия, что создает объективные трудности в осмыслении социальных явлений, построении обоснованных научных выводов. Так, даже в различных энциклопедических изданиях определения понятий «гражданин» и «гражданственность» существенно отличаются. При этом понятие «гражданин» появилось значительно позже понятия «гражданственность». В Толковом словаре В. Даля гражданин определяется как «городской житель, горожанин, посадский, член общины или народа состоящего под одним общим управлением, каждое лицо или человек из составляющих народ, землю, государство. Гражданином известного города называют приписанного к этому городу купца, мещанина или цехового...». В. Даль соотносит понятие «гражданский» с «относящимся к гражданам, к государству, к народному управлению и подданству» [3].

Патриотизм – (греч. *patris* – Родина, Отечество) – любовь к родине – одно из наиболее глубоких чувств, закреплённых веками и тысячелетиями.

По нашему мнению, формирование гражданственности и патриотизма молодёжи на основе изучения произведения Главы государства «Слово о независимости» может привести к следующему образу.

Гражданин, патриот Казахстана – это человек, который:

- осознает свою роль в жизни государства; любит свою Родину;
- гордится историческим прошлым и настоящим Казахстана, заботится о его будущем;
- знает и уважает государственные символы и традиции народа;
- отличается активной гражданской позицией;
- проявляет интерес к общественным и политическим событиям, жизни республики;
- должен защищать Казахстан и его государственные интересы;
- знает казахский язык, русский и один из мировых языков;
- проявляет толерантность и уважение к представителям других национальностей и религий.

Каждый гражданин Республики Казахстан только тогда будет с честью носить имя «казахстанец», когда почувствует себя частью государства, в котором он живет и трудится.

2 Формы и методы изучения произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся

На основе изучения, анализа опыта, инновационной методики работы в организациях образования Казахстана по данной проблеме, выявлены эффективные формы и методы изучения произведений Главы государства.

К нестандартным, инновационным формам следует отнести: спектакли, салоны, литературные вечера, походы, экскурсии, связанные с жизнью и деятельностью Главы Государства. Использование нестандартных форм проведения уроков помогут решить многие проблемы: развивают речь, воображение, креативность, творческое мышление, активизируют мыслительную деятельность и т.д.

Например, на уроках литературы при изучении гражданской лирики (А. Кунанбаев, С. Торайгыров, К. Аманжолов и др.) предлагается проверить определение гражданственности в Послании Президента 17 января 2014 года. Можно предложить учащимся из документа выбрать доказательства нашей казахстанской государственности, то есть наших прав и свобод. Это демократические институты (Ассамблея народа Казахстана, свобода слова, отсутствие цензуры, действия 40 конфессий и денаминаций, 3259 религиозных объединений и т.д.). Все эти положения отнесены к личности каждого гражданина, живущего по Законам Республики Казахстан [4]. При изучении тем о Абае, Ш. Валиханове, И. Алтынсарине личности которых являются символом дружбы и сотрудничества двух народов – казахского и русского, необходимо обратиться к п. 5 «Казахстан в современном мире»: вступление в ВТО, создание ЕврАзЭС, сотрудничество со странами Азии и Ближнего Востока и т.д. (Послание от 18 февраля 2005 года) или к Седьмому приоритету, п. 7.1. «Развитие отношений стратегического партнёрства с Россией...» (Послание от 1. 03. 2006 года). Цитата из Послания от 18 февраля 2005 года может служить эпиграфом к уроку: «Важно помнить, что Казахстан воспринимается в мире как региональная держава, обладающая сильной экономикой и прочными позициями в международном сообществе» [5].

Учащиеся с современных позиций понимают сегодняшнее согласие в обществе и видят будущее, к которому мы стремимся, осознавая значимость духовной личности. В Послании от 27 февраля 2007 года VI глава называется «Казахстанский патриотизм и политическая воля нового Казахстана» [6]. Для педагогов данная глава имеет особое значение, т.к. первые строки этого раздела призывают к тому, что первый урок в любом классе нужно начинать с записи этого текста, его начала, и провести различные виды и разбора, и анализа (в соответствии с учебным материалом данного класса).

С целью формирования казахстанского патриотизма можно использовать проблемный вопрос завершающего урока по этому разделу: «Что предусматривает программа «Жасыл ел» в Послании Президента от 18 февраля 2005 года, и какова роль молодёжи в ней?

Предлагаем для заключительного урока в конце года в любом классе

провести практическую работу «Гражданин и его личность как активный субъект», тесно увязав с Посланием (на выбор учителя). «Дом моей души» - первый этап, где предлагаем «нарисовать» мысленно дом, который состоит из нравственных категорий. Фундамент – это..., стены – это..., крыша – это ...и т.д., а рядом для подбора слова: честь, совесть, правда, патриотизм, страх, скука, дружба, любовь и т.д.

И после 15-20 минут начинается обсуждение «дома», который «построили» ученики, своего дома. Следующий этап может быть таким: «Построй дом для человечества, используя «кирпичики» из Послания Президента по разделам: Правовая культура; Политическая основа и стабильность; Образование и социальный статус и т.д.

Основные результаты эффективности проведения таких методов можно оценить через: экспертные суждения (родителей); анонимные анкеты, позволяющие анализировать (не оценивать) ценностную сферу личности; различные тестовые инструменты, созданные с учетом возраста; самооценочные суждения детей.

Любой ученик обладает индивидуальными личностными характеристиками (индивидуально-личностными способностями, интеллектуальной деятельностью, уровнем самооценки, работоспособности и т.д.). Одновременно все ученики на определенной ступени обучения характеризуются общими чертами.

Общепринятой является следующая периодизация: дошкольный возраст (3–5 лет); дошкольный возраст (5–7 лет); младший школьный возраст (7-11 лет); подростковый возраст (11–15 лет); ранняя юность возраст (15–18 лет); студенческий возраст (17–18 лет – 22–23 года) (по Б. Г. Ананьеву).

При изучении произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях необходимо учитывать психологические и возрастные особенности учащихся.

Так, младший школьник характеризуется прежде всего готовностью к учебной деятельности (уровнем физиологического, психического, интеллектуального развития, который определяет способность учиться). Это способность к взятию на себя новых обязанностей, которая лежит в основе учебной мотивации младшего школьника. В среднем школьном возрасте (от 10–11 до 14–15 лет) определяющую роль играет общение со сверстниками.

В этот период подросток старается действовать соответственно собственным соображениям о добре и зле, противится командному стилю взаимоотношений, не учитывающих его субъективные переживания и мысли, и требует к себе уважения.

Старшеклассник (период ранней юности с 14–15 до 17 лет) входит в новую общественную ситуацию при переводе из средней школы в старшие классы или в новые учебные заведения. В этот период ключевое значение приобретает ценностно-ориентационная активность, которая обусловлена стремлением к независимости, к самоопределению.

Заключение

Сегодняшний Казахстан – это Родина мира и стабильности. Великая степь, сохранившая в себе дух номада, пережила немало эпох. И какие бы не испытывал народ трудности, он всегда мечтал о независимости. Эту мечту Лидер нации, Глава государства Нурсултан Абишевич Назарбаев претворил в реальность. Его деятельность это пример патриотизма, трудолюбия и самоотверженного служения людям.

Изучение произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях имеет большое значение для формирования гражданственности и патриотизма молодежи.

Использование перечисленных в методическом руководстве форм и методов работы, создание воспитательной среды, поможет межличностному взаимодействию школьников друг с другом, демонстрировать мотивацию учащихся к реализации нравственно-духовных ценностей на основе произведений Президента, анализировать нравственную сторону своих поступков и поступков других людей.

При изучении произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях необходимо учитывать психологические и возрастные особенностей учащихся, обращать внимание на развитие личности и с точки зрения ее духовной культуры, и социального мышления, познавательного интереса к изучению социально-гуманитарных дисциплин, критического мышления, позволяющего объективно воспринимать социальную информацию, и с точки зрения практической деятельности в социальных ролях.

На основе мониторинга проблемы изучения произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся можно сделать следующие рекомендации:

- активизировать воспитательную работу в рамках реализации национальной идеи «Мәңгілік ел»;
- в организации учебно-воспитательного процесса усилить работу по воспитанию подрастающего поколения на примерах исторических личностей, в духе казахстанского патриотизма и лучших традиций народа;
- всесторонне содействовать сохранению ценностей Независимого Казахстана;
- систематически проводить семинары, круглые столы по изучению трудов Главы государства Н. Назарбаева.

Воспитание человеческой личности – это кропотливый процесс, требующий продолжительного времени и труда, как педагога, так и самого обучающегося. И в это важное дело изучение произведения Главы государства «Слово о независимости» вносит свой весомый вклад.

Литература

- 1 Конституция Республики Казахстан. – Астана, 1995 г.
- 2 Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия Казахстан – 2050: новый политический курс состоявшегося государства» - Астана, 14 декабря 2012 года.
- 3 Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. - Спб., 1863-1866.
- 4 Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: «Единая цель, единые интересы, единое будущее» – Астана, 17 января 2014 года.
- 5 Бахтина О.Б. Самопознание как основа нравственно-духовного воспитания в национальной системе образования Республики Казахстан. // Теория и практика образования в современном мире. Материалы III междунар. науч. конф. г. Санкт-Петербург, май 2013 г. - СПб.: Реноме, 2013. - С. 81-83.
- 6 Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана. – г. Астана, 28 февраля 2007 года. // «Казахстанская правда» от 1 марта 2007 года № 33.
- 7 Послание Главы государства народу Казахстана «Нұрлы жол – путь в будущее». – г. Астана, 11 ноября 2014 года.
- 8 Выступление Президента Казахстана Н. Назарбаева на торжественном собрании, посвященном Дню Независимости Республики Казахстан. – Астана, 15 декабря 2014 года.

Содержание

Введение.....	12
1 Формирование гражданственности и патриотизма на основе изучения произведения Главы государства «Слово о независимости».....	13
2 Формы и методы изучения произведения Главы государства «Слово о независимости» в общеобразовательных учебных заведениях с учетом психологических и возрастных особенностей учащихся.....	15
Заключение.....	17
Литература.....	18

Елбасының «Тәуелсіздік толғауы» еңбегін жалпы білім беретін оқу мекемелерінде оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту бойынша әдістемелік нұсқау

Методическое руководство
по изучению произведения Главы государства «Слово о независимости»
в общеобразовательных учебных заведениях с учетом
психологических и возрастных особенностей учащихся

Басуға 18.05. 2015 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 1,2.

Подписано в печать 18.05. 2015 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 1,2.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Орынбор көшесі 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Орынбор, 4, БЦ «Алтын Орда», 15 этаж